

PANIĘ (79) *sb n*

-a- (76), -ą- (3).

-ą- (59), -a- (3 + *kust*); -a- *Murm*; -ą- : -a- *RejZwierz* (6:2 + *kust*).

sg *N* panię (10). ◇ *G* panięcia (6). ◇ *D* panięciu (2). ◇ *A* panię (1). ◇ *I* panięci(e)m (2). ◇ *pl N* panięta (32). ◇ *G* paniąt (11). ◇ *D* panięt(o)m (3). ◇ *A* panięta (6). ◇ *I* panięty (6). ◇ [V panięta.]

Składnia przydawki zawsze typu: *to panię, te panięta*. *Składnia orzeczenia w praet sg* zawsze typu: *panię był; w pl* typu: *panięta były* (5), *panięta byli* (3); *były* *GlabGad*, *RejZwierz*, *BielKron*, *WerGość*; *byli* *GórnDworz*; *były* : *byli* *MiechGlab* (1:2). *Składnia zdania względnego* typu: *panięta, którzy są RejWiz, co byli WerGość; panię, co go ... RejKup* g3v.

Sł stp, *Cn* *notuje*, *Linde* także XVI(XVII; *wstawka z XVII*) – XVIII w.

1. *Człowiek wysokiego stanu, możny pan; dostojnik, doradca królewski; princeps Miech; dominator, dominus Cn* (77) : *MiechGlab* *2v, 18; *A* *iefli* tu *widamy vbráne panięta/ Coż rozumieź iákie fą niebieskie kłiążętá. RejWiz* 153v, 153; (*nagł*) *Kliomántá Kártágińlka páni*. (-) *TE* *pánią* *gdy Rzymiáne* *poimáli* *byli/ Iednemu ią panięciu/ chowác* *poruczyli. RejZwierz* 44, 32v; *OrzRozm Qv*; *GórnDworz* L5v; *RejZwierz* 98; (*nagł*) *Mikołay Báworowłki*. (-) *TV* *ierce Krenułowe y gotowość iego/ Wierz mi záułze záltánięz v panięciá* *tego PaprPan* *Iv*, E3v.

panię czyje (1): [*król*] *s* *śwoiemi* *panięty* *má iákaś rośpráwę/ Ktorzy* *około* *niego* *włzędy* *huffy* *łtoią* *RejWiz* 166.

W połączeniu z nazwą kraju lub przymiotnikiem od tej nazwy [*w tym: ai* (17), *G sb* (2), *z + G sb* (1); *panię(ta) + określenie* (11), *określenie + panię(ta)* (9)] (20): *HistJóz* E4; *GlabGad* A3; *Bowiem* *ku* *paniętom* *Tatarskiem* *nieślufza* *przez* *podarza* *przyłstępu* *czynińc. MiechGlab* 18, 3, 40; *Tego* *to* *Herbu* *Kłiążętá/ Dzierzą* *łie* *Słuckie* *Panięta. GliczKsiąż* Av; *Panięta* *y* *Slachta* *Wielkiew* *Polłki. RejZwierz* 69, bbv, 28v, 35, 61, 78; *OrzRozm Qv*; *Panię* *iedno* *Rzymłkie* *támże* *leżác* *pod* *miáłtem* *prośł* *thowárzyłzow* *ná* *wieczęrzá* *RejZwierz* 60v, 86; *PaprPan* Qv; *Tu* *wódc* *Beniáminów/ tu* *Iudzkie* *panięta/ Tu* *Zábulońłkie/ tu* *łá* *Nephtálłkie* *książętá. KochPs* 98; *StryjKron* 487, 522, 727.

W połączeniach szeregowych (3): *StryjKron* 672; *iżby* *ćiż* *obywátele* *téy* *przerzeczonéy* *ziemie* *Kiiowłłkiéy/ [...]* *Książętá/ Panięta/ Szłáchtá/ Rycérłtwo/ tákże* *y* *Duchowné* *łtany* *Rzymłłkiego* *y* *Gréckiego* *zakonu* *obfítá* *łáłkę* *náłzę* *poználi/ poštánawiamy: iż [...]* *SarnStat* 1059, 1188; [Płaczcie ze mną, królowie i wszelkie panięta I rycerzowie wielcy, także też książęta *DramStp* II 280].

W przeciwstawieniu: »*panięta ... uboższy*« (1): *Co* [*tj. broń*] *panięta* *w* *Cekáużách* *łwych* *mieć* *mogą/ á* *vbożłzy* *w* *temże* *gmáchu* *gdźie* *z* *gośłmi* *łiadá* *po* *łciánách* *rozwiełł* *GrabPospR* K3v.

W porównaniu (1): *Máłżze* *iuz* *ná* *tę* *woynę* *iechác* *vmyłł* *cály?* (-) *Iełłize* *iák* *z* *Węgrzynem/ tedy* *wolę* *niechác*. (-) *O/ złá* *niemoc: łam* *ty* *to* *iák* *Panię* *máłż* *iechác. WyprPl* A3v.

Wyrażenia: »*panięta* *możne*« (1): *A* *po* *tých* *Stárołtowie/ y* *panięta* *możne/ Iák* *Hycleyłłkich* *přzčoł* *roie/ pocžty* *wiełłi* *rozne. StryjWjaz* B3v.

»*panięta* *przedniejsze*« (1): *Nád* *ktorym* *woyłłkiem* *przełóżył* *Erdziwiłá* [...] *przydawłzy* *mu* *dla* *porády* *y* *woienney* *łpráwy/ Mężow* *y* *Pániąt* *przednieyłłzych* *StryjKron* 265.

[»*rycerskie* *panię*«: *Kurcyus* *Scewolá* *ono* *rycerłłkie* *Panię* *łpániáłe* *á* *dofyć* *łłáchetne/ [...]* *łzedł* *do* *Ráđzięc/ y* *rzekł* [...] *WerReguła* 142.]

»panię(ta) ślachtetne« [szyk 1:1] (2): A wždy więc przedfię owi co im pochlebyaią/ Sláchetnemi panięty włytyki názywaią. *RejWiz* 97v; *RejZwierc* 86; [*WerReguła* 142].

»panię(ta) zacne« [szyk 2:2] (4): ZBąłcy zacne paniętá/ to bywały zázwdy *RejZwierz* 66, 35; *PaprPan* Dv; W Gálácie dwoie Paniąt zacnych było/ Sinátus y Synorix/ kórzy y záchowániém/ y máiętnością równi sobie byli *KochWz* 138.

»panię(ta) znamienite, znamienitej familiej« [szyk 1:1] (1:1): *HistJóz* E4; Z Długich w dálekie kráie peregrinácyi fortunnie náwroconego ZNAMIENTEY Fámiliej/ y ofobliwey dzielności Panięciá/ Iego Mości Pána Andrzeia Krotókiego [...] WITANIE. *RybWit* [A2]v.

»panięta wielkiego rodu« (1): między ktorými znácnieyzy byli/ [...] Kniáz Iwan Lwowic/ y infzych niemáło paniąt Litewkích wielkiego rodu *StrykKron* 487.

Szeregi: »grabiowie, (i) panięta« (2): Náfzy też do Páryzá prowadzeni hoynie/ [...] Przeciw nim wyieźdzáli Grábiowie paniętá. *StrykWjaz* A4, B.

»krolowie, panięta« (1): Rzeczy wżelkie mozełz śprawiac, zkrolmi, zpanięty rozmawiaiy poczty gim fli. *FalZioł* V 52v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»książęta, (i) panięta« (2): *GliczKsiąż* Av; przy ktorých Ceremoniách był Bernhard Wilczek Arcybiskup Lwowki/ [...] y infzych Litewkích/ Rułkich Xiążąt/ y paniąt bárdzo wiele *StrykKron* 727. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»starszy i panięta« (1): iechali też śnim włytycy śtarłfy zdomu Fáraonowego y włytyki panięta znamienithe zżyemie Eipłkyey *HistJóz* E4. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»panięta i ślachta« (3): Panięta y Ślachta Krakowłka. *RejZwierz* 61, 69, 78.

a. *Pan* pomniejszego znaczenia [zawsze w połączeniu z nazwą kraju: G sb] (2) :

Szereg: »panowie i panięta« (2): Pánofzá. Tho iełt/ Wyśławienie pánow y paniąt ziem Rułkich y Podolłkich *PaprPan kt*, V3v.

b. *Młody mężczyzna wysokiego stanu; praetextatus Mącz; princeps Modrz; herilis filius, herus minor Cn* (19) : *BielKron* 119v; Kthožby kolwiek ty trzy rzeczy vczyńił temu corkę krolewłką dádzą. Tedy wiele paniąt ku krolowi przychodźiło ále te⁸⁰ żadny niemogł dowieść. *HistRzym* 110v.

W połączeniu szeregowym (1): *Mącz* 453d cf »panięta wysokich domow«.

Wyrażenia: »młode panię(ta)« (2): przeto niech práwá będą poftánowione/ o wychowániu fynow Krolewłkich: [...] á ludzie wżeteczni [...] niech przy nich niebywaią: żeby [...] onego młodego panięciá/ iákoby pośpolitego źródłá/ z ktorego włytycy pić mułzą/ niezarážili iádem swoim *ModrzBaz* 76; *CiekPotr* 12.

»wielkie panięta« (1): *GliczKsiąż* L7 cf »zawołane panięta«.

»panięta wysokich domow« (1): Praetextati et praetextatae, Pánicy/ paniętá a pánienki wyfokich domów Rzimskich. *Mącz* 453d.

»(za)cne panię(ta)« (2): *GliczKsiąż* L7; Pátrrze ná to cne panię/ tego Tęczyńłkiego/ Stáre cnoty y śpráwy/ znajdyełz w leciech iego. *RejZwierz* 61v.

»zawołane panięta« (1): iż byli godni thego vrzędu vczyć ták wyełkye/ zacne/ á zawołane panyętá *GliczKsiąż* L7.

»panięta znakomite« (1): acz była panna młoda y barzo czudna tak iż czudnością fwą wiele paniąt znakomitich ku łobie przyciągała *GlabGad* A3.

Szereg: »panięta a ludzie młodzi« (1): paniętá á ludzie młodzi zówždy lie około niego bawili *RejZwierc* Aaa2.

α. *Dworzanin, giermek, paż* (9) : Przyłzli raz paniętá w máłzkárach przed krolá/ tákże czyniąc fwoy thaniecz parámi *Górndworz* R8; obroci lię/ łług przed nim dołyc/ paniętá ftoią/ łáncufzno/ łzátno/ y ták mnima że mu lię to łni. *WerGość* 245; Paniętá [...] imá mu mowić: Częgo lię Miłóściwy Cefáru łękałz/ myć to ieftechmy wierni poddáni á łludzy twoi *WerGość* 245, 246.

panię czyje [w tym: *G pron* (2), *pron poss* (1), *ai poss* (1)] (4): *Mącz* 453d; Krol źemie tey Cibeliłkiey [!] imieniem *Altyłtrátes*/ pię złwemi panięty grał *HistRzym* 12; *SkarKaz* 80a. *Cf Wyrażenie*.

W połączeniu szeregowym (1): Też nie byli za nią [tj. *Panną Marią*] anij przed nią rycérze/ pánięta/ albo pakholęta [!]/ tylko ijdzie z iey miłóciá/ pokora/ vboftwo/ a fromiezliwoftz *OpecŻyw* 10v.

Wyrażenie: »panięta książęce« (1): Zá thymi iechály paniętá kfiążęce wełpoł/ iáko Erckfiążęciá Kárlá/ kfiążęciá Ferdynándá/ y Máximilianá. *BielKron* 328v.

Szeregi: »panięta i dworzanie« (1): V Dáryufzá monárchy wielkiego/ przed pokojem ięgo paniętá y dworzanie gadki łobie rozumne zádáią *SkarKaz* 80a.

»panowie i panięta« (1): Fabuła praetextata. Comedie w których łpráwy á obyczáye wielkich pánów i ich paniąt bywáią okázowane. *Mącz* 453d.

β. *Młody dziedzic, właściciel feudalny w stosunku do podwładnych* [czyje] (1) : Nuż więc kánda dufo co was w mieście Dárem łwemu Panięciú co możećie nieście. *RybWit* B3v.

c. *Dziecko (zwłaszcza chłopiec) rodziców wysokiego stanu (może też dotyczyć dziecka bogatych mieszczan)* (9) : Y dzis go [tego, kto się ośmieszyl w zabawie „ciągnięnie kota”] wolaiá koczie A będzieli miał panięta To ifczie pewne koczięta *RejRozm* 404; *RejKup* g3v; Bo więc owy piełzczotki co ie wymyłłáią/ Ná wiele złęgo dzyatki potym przypráwiáią. Kocha łie páni mátká kiedy więc knáflikow Náwiefza v panięciá *RejWiz* 88v, 57; Iż połpolicie s pánow/ rodzą łie paniętá. *RejZwierz* 60v; *SkarŻyw* 574 *marg*; Pierwey im [synom] to vkażá/ iż paniętá łá/ niźli to iż ludźie łá. *SkarKaz* 421a.

Wyrażenie: *peryfr.* »ślepe panię« = *Amor* (1): A to iey [Wenus] łlepe panię pomaga iey tego/ Strzeláiąc tą trućiná do łercá káźdego. *RejWiz* 36.

α. *Królewicz* (1) : GDy fynowie krolewłcy do Delphu chodzili/ [...] Powiedzyał im Apollo który máć cáłuię/ Napirwey w dom przyłzedłzy/ ten niechay kroluię. [...] Paniętá do krolowey *PaprPan* Hh2.

2. *Młodzieniec, młody mężczyzna, który nie miał stosunku płciowego* (1) : Virgineus, Iungfreulich Pányę Virginalis idem *Murm* 47.

3. *Zalotnik* (1) : Procus. Buler. Panię. *Mymer*¹ 38.

Synonim: **2.** *dziewica*.

Cf **PAN, PANIC, PANNA, PANOSZA**